

УДК 342.45

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2022.1-2-4.11>

Пунда О. О.,

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права

Хмельницького національного університету

ORCID: 0000-0002-9175-3141

Арзянцева Д. А.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова

ORCID: 0000-0001-8014-7544

Захаркевич Н. П.,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова

ORCID: 0000-0001-7959-7302

ПРАВО НА БЕЗПЕКУ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: МІЖГАЛУЗЕВЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

THE RIGHT TO FOOD SAFETY: INTER-BRANCHES LEGAL REGULATION IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

Стаття присвячена питанням загальнотеоретичного аналізу проблем здійснення права на безпеку харчових продуктів. Підкреслено, що в сучасних умовах на перше місце виходить проблема не просто охорони навколишнього середовища, а й забезпечення екологічної безпеки діяльності, яка відображає сучасну специфіку екологічної проблеми – захист важливих інтересів особистості, суспільства, держави. Наголошено, що в умовах оголошеного політичного курсу на європейську інтеграцію на перше місце висуваються питання здійснення імплементації вимог європейського законодавства у частині забезпечення безпеки продуктів харчування та продовольчої сировини. Створення системи екологічної безпеки потребує окремого, більш ґрунтовного правового та політичного регулювання. Важливим аспектом такого регулювання виступає органічний елемент системи екологічної безпеки – безпека продуктів харчування та продовольчої сировини. Важливу роль при цьому відіграє комплексне правове регулювання на безпеку продуктів харчування. Таке комплексне забезпечення стає можливим через використання інструментів публічного управління та регулювання. Мова йде про дотримання вимог європейського правового консенсусу. Європейський консенсус у сфері забезпечення екологічної безпеки в цілому та права на безпеку харчових продуктів зокрема, насамперед визначається на двох рівнях. По-перше, його можна визначити на рівні правил, під якими мають на увазі конкретні імплементаційні заходи, які вживаються для реалізації правового принципу в конкретній системі. А по-друге, на рівні відповідної системи базових принципів організаційно-управлінського та правового характеру. Такими принципами виступають: принцип аналізу ризиків, прозорості, відстежуваності, принцип захисту прав споживачів. Водночас, для розуміння інституційних чинників формування системи регіональної екологічної безпеки в межах Європейського Союзу необхідно використати відповідну методологічну базу. Такою базою є комплексне правове регулювання здійснення права на безпеку харчових продуктів.

Ключові слова: безпека, екологічна безпека, продукти харчування, принципи, європейський правовий консенсус, комплексне регулювання, євроінтеграція.

The paper is dedicated to issues on general theoretical analysis of problems of implementation of the right for food safety. There is emphasized, that in current conditions, both issues on protection of the environment and provision of environmental safety of activities are in the first place. The last issue reflexes the current peculiarity of the environmental problem of protection of significant interests of the person, the society, and the state. It is stressed, that in conditions of proclaimed way to the European integration, questions of implementation of requirements of European Legislation on providing of food safety and food raw materials, come in front. The establishment of the environmental safety system demands a particular, more grounded legal and political regulation. The important part of this regulation includes a

natural element of the environmental safety system. This element is the safety of foods and food raw materials. Comprehensive legal regulation of food safety plays a very significant role. This comprehensive providing becomes possible due to using means of public government and regulation. We are talking about compliance with the requirements of the European legal consensus. The European legal consensus in the field of providing environmental safety, in general, and the right to food safety, in particular, is determined on two levels. The first one is the level of rules – specific implementational measures that are used for the implementation of the legal principle in the specific system. The second one is the level of the appropriate system of basic organizational and management principles. These principles include the principle of risk analysis, the principle of transparency, the principle of traceability, and the principle of protection of the rights of consumers. At the same time, it is necessary to use appropriate methods to understand the institutional factors of forming the system of regional environmental safety in the frames of the European Union. These methods include comprehensive legal regulation of the implementation of the right to food safety.

Key words: *safety, environmental safety, foods, principles, European legal consensus, comprehensive regulation, European integration.*

Актуальність проблеми. Сучасний стан навколишнього природного середовища змушує по-новому підійти до визначення організаційно-правових та управлінських засад взаємодії людини, суспільства та держави. Ведення активних бойових дій лише поглиблює негативний антропогенний вплив на довкілля та формує екологічно ризикову ситуацію. Необхідно відзначити, що подібна ситуація характеризується наявністю суттєвих негативних і часто невідворотних змін стану навколишнього середовища під впливом антропогенних та природних впливів. Відповідно, в сучасних умовах на перше місце виходить проблема не просто охорони навколишнього середовища, а й забезпечення екологічної безпеки діяльності, яка відображає сучасну специфіку екологічної проблеми – захист важливих інтересів особистості, суспільства, держави. Створення системи екологічної безпеки потребує окремого, більш ґрунтовного правового та політичного регулювання. Важливим аспектом такого регулювання виступає органічний елемент системи екологічної безпеки – безпека продуктів харчування та продовольчої сировини. Важливу роль при цьому відіграє комплексне правове регулювання на безпеку продуктів харчування. Таке комплексне забезпечення стає можливим через використання інструментів публічного управління та регулювання.

Конституція України містить положення, відповідно до якого «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація не може бути засекречена» (ст.50 Конституції України) [1]. Ця норма є важливим елементом системи конституційно-правових гарантій забезпечення особистої безпеки громадян. Галузеве законодавство України визначає, що серед нематеріальних благ – об'єктів цивільних прав найвищою соціальною цінністю є життя і здоров'я людини, її недоторканість та безпека (ч. 2 ст. 201 ЦК України) [2].

Водночас, в сучасних умовах активізації євроінтеграційних процесів, реалізація прагнення України до інтеграції з ЄС можлива не лише шляхом

співробітництва, стратегічного партнерства, а в майбутньому і набуття членства в Європейському Співтоваристві, але й шляхом адаптації національного законодавства України до Європейського законодавства, в тому числі – і Регламенту (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року про встановлення загальних принципів і вимог законодавства про харчові продукти, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів і встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпекою харчових продуктів, зростає актуальність ефективного адміністративно-правового регулювання здійснення громадянами права на безпеку харчових продуктів та предметів побуту в Україні [3]. Основна мета цього документу – забезпечити вільний обіг безпечних харчових продуктів та кормів у Європейському Союзі, здоров'я та благополуччя громадян. Важливо, що у Регламенті (ЄС) № 178/2002 йдеться саме про безпеку харчової продукції, а не її якість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання безпечності харчових продуктів досліджувалися у працях А. В. Бабюка, Ч. Б. Базаржапова, Я.А. Беди, С.О. Белінської, В.І. Бойко, В.В. Брулевич, О.І. Гойчук, Ю.О. Зикова, Т.Г. Ковальчук, О.В. Ковальнової, Ю.М. Мотузки, Н.Я. Орлової, Л.Ф. Павлоцької, С.М. Романко, В.А. Шаленого, Т.М. Чурилова, В.З. Янчука О.І. Іוריш, О.І. Красовського, М.І. Ковальов, Л.О. Красавчикова, М.М. Малєїна.

Сучасний стан дослідження у цій сфері відзначається накопиченням значного наукового матеріалу, створенням теоретичних концепцій права людини на особисту безпеку.

Мета дослідження – це комплексний загально-теоретичний аналіз проблем здійснення права на безпеку харчових продуктів у контексті міжгалузевого правового регулювання в умовах євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу. У юридичній літературі поняття «безпеки» тлумачиться як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої і внутрішньої загрози. Розрізняють різні типи безпеки: за масштабом (міжнародна, регіональна, локальна); за суб'єктами (особиста, суспільна, національна, колективна) [4].

Забезпечення індивідуальної (особистої) безпеки є вихідною точкою в дослідженні та забезпеченні її інших рівнів – групової, суспільства, держави, національної, регіональної та глобальної [5]. Аналіз ієрархії потреб людини (згідно з теорією мотивації) дає підставу стверджувати, що безпека є однією з найважливіших потреб після потреб у їжі, одязі, помешканні, тобто після потреб фізіологічних. Незважаючи на те, що безпека не є чимось предметним (матеріальним), це своєрідна характеристика і необхідна умова життєдіяльності об'єктів реального світу [6. с. 6]. Основним суб'єктом системи національної безпеки як однієї з базових категорій безпеки є людина. Особиста безпека – це стан захищеності інтересів людини від чинників небезпеки на рівні особистих інтересів та потреб [6].

Не випадково серед загроз національній безпеці України особливо наголошено на загрозі низького рівня життя населення, падіння рівня його здоров'я, тенденції моральної деградації, неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів. У юридичній та управлінській науках виділяється політична безпека, економічна безпека, екологічна безпека, соціальна та соціально-демографічна безпека, воєнна безпека, інформаційна безпека, радіаційна та технологічна безпека [7].

Безпека – це стан, що забезпечується суб'єктами безпеки від суспільного небезпечного діяння та інших шкідливих явищ соціального техногенного й природного характеру шляхом використання системи заходів і способів, передбачених у законі. Людина одночасно є і об'єктом, і суб'єктом безпеки. Людина, її життя і здоров'я, права і свободи є основою всієї системи безпеки. В цілому, екологічну безпеку можна визначити як збалансовану взаємодію людини і навколишнього середовища, найважливішою умовою досягнення якого є включення екологічної природоохоронної компоненти в діяльність людини зі створення оптимального для неї довкілля, як природного, так і штучного. Отже, категорія безпеки є набагато ширшою за поняття, які використовують окремі галузі національного права.

Досить часто поняття «безпека» використовується поряд із поняттям «довкілля». Категорія «довкілля», своєю чергою, часто інтерпретується як навколишнє природне середовище та ототожнюється із ним. Довкілля визнається природним благом для людини і суспільства загалом, інших живих організмів – як умова, місце і джерело існування та життєдіяльності.

Відтак «сприятливе навколишнє середовище», «сприятливе навколишнє природне середовище», «сприятливе довкілля» – це категорії, де переважають не кількісні, а якісні ознаки. Тому вони мають оцінювальний характер і їхній зміст залежить від інтерпретатора. Наприклад, певні природні умови життя, діяльності, відпочинку, лікування можуть визнаватись сприятливими для однієї групи осіб

залежно від її самопочуття, активної поведінки, вікових особливостей, кліматичних зон, метеорологічних умов, психічного, психологічного стану, генетичних особливостей, наявності фізіологічних вад і захворювань, і водночас окремими категоріями не можуть сприйматись як сприятливі [7].

Необхідність законодавчого закріплення екологічних прав громадян та гарантій їх дотримання та захисту зазначається у низці універсальних та регіональних міжнародних документів. На загальноєвропейському рівні було прийнято низку директив, що закріплюють екологічні права громадян та гарантії їх дотримання та захисту. У державах – членах Європейського Союзу відбувається процес приведення національного законодавства у відповідність до загальноєвропейського, у тому числі законодавства про охорону навколишнього середовища.

Якщо в екологічному праві йдеться про безпечність усереднену – пов'язану із захистом життя і здоров'я кожної людини, створюючи тим самим визначену межу між безпекою та небезпекою, то цивільне право дає можливість формувати поведінку, виходячи з визначених меж, вільно розпоряджатись власною долею кожному конкретному індивіду. І, нарешті, по-третє, цивільно-правова категорія права на особисту безпеку дає можливість сформулювати систему «безпеки – небезпеки» у співвідношенні взаємної поведінки між людьми. Не тільки природа і техніка є тими джерелами, що несуть для людини небезпеку. Ситуацію небезпеки створюють передусім один одному люди, часто через маніпулювання засобами техніки, часто безпосередньо через свою особисту поведінку.

Отже, цивільне право за своєю природою не заперечує можливості регулювання відносин щодо забезпечення особистої безпеки. Цивільно-правове регулювання у сфері безпеки *доповнює* загальноправову систему гарантій здійснення права людини на безпеку.

Найбільшого загострення у сучасних умовах набуває правове регулювання безпеки у частині здійснення особою права на безпечність об'єктів споживання. Серед них виділяють дві основні групи: продукти харчування та предмети побуту.

Законодавчу базу в Україні у цій сфері складають: Кодекс Цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року; Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року; Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року; Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 6 вересня 2005 року; Закон України «Про вилучення з обігу, переробку і утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» від 14 січня 2000 року. Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» від 2 вересня 2015 р. [8; 9; 10; 11; 12].

В умовах євроінтеграції система правового регулювання здійснення права на безпеку харчових продуктів передбачає врахування у правозастосовній діяльності імплементованих положень нормативно-правових актів Європейського Союзу. Першим кроком до такої імплементації має стати визначення базових принципів забезпечення права на безпеку продуктів харчування і доповнення згаданих вище національних законодавчих актів відповідними положеннями.

Відповідно до норм Регламенту № 178/2002, харчові продукти – це всі речовини чи продукція, які призначені або, виходячи зі здорового глузду, мається на увазі, що вони призначені для вживання людиною в їжу в переробленому, частково переробленому чи непереробленому вигляді. До харчових продуктів належать у тому числі напої, жувальна гумка, а також усі речовини, включаючи воду, які додають у харчові продукти при їх виготовленні, переробці або обробці [3].

Регламент № 178/2002 вводить також поняття «продовольче право» (англ. food law), до якого відносить систему норм про безпеку, що поширюють свою дію як на харчові продукти, так і на кормові засоби. До останніх відносять речовини, продукти або добавки перероблені, частково перероблені або неперероблені, призначені для згодовування тварин. Регламент № 178/2002 застосовується до всіх стадій виробництва, переробки та реалізації харчових продуктів та кормів, за винятком тих, що призначені для домашнього вжитку. При цьому, в регламенті йдеться саме про безпеку харчової продукції (safety), а не її якість (quality). Із точки зору термінології, безпеку можна визначити як стан, при якому річ/продукт не становить небезпеки для життя та здоров'я людини, а якість – як ступінь гідності, цінності, придатності, відповідності тому, якою ця річ має бути. Таким чином, стосовно харчової продукції поняття безпеки утворює мінімально допустимі вимоги, які гарантують придатність і нешкідливість цієї продукції для людини.

Регламент встановлює загальні правила щодо гігієни харчових продуктів для операторів харчового бізнесу, виходячи з наступних базових принципів:

1. Основна відповідальність за безпеку харчових продуктів покладається на самих операторів харчового бізнесу.

2. Харчову безпеку необхідно забезпечувати по всьому харчовому ланцюзі, починаючи з первинного виробництва.

3. Для продуктів, які не можуть зберігатися за температури навколишнього середовища, особливо для заморожених, важливо підтримувати ланцюг холодильного зберігання.

4. Обов'язкове впровадження процедур, заснованих на вказаних принципах поряд із застосуванням належної гігієнічної практики має посилити відповідальність операторів харчового бізнесу.

5. Посібники з належної гігієнічної практики, які мають бути розроблені на національному рівні та рівні спільноти, є важливим інструментом, щоб допомогти операторам харчового бізнесу на всіх стадіях харчового ланцюга досягти відповідності правилам харчової гігієни та застосовувати принципи Регламенту № 178/2002.

6. Необхідно встановити мікробіологічні критерії та вимоги щодо контролю температури, що ґрунтуються на науковій оцінці ризику.

7. Необхідно забезпечити, щоб імпортовані харчові продукти відповідали щонайменше такому ж гігієнічному стандарту, як харчові продукти, вироблені в Європейському Союзі, або еквівалентному стандарту.

Регламент № 178/2002 визначає загальні принципи продовольчого права у Європейському Союзі (так звані загальні горизонтальні принципи), якими держави-члени повинні керуватися при розробці та реалізації своєї продовольчої політики.

Розглянемо зміст окремих принципів та їх вплив на регулювання відносин із забезпечення безпеки продуктів харчування. Базовим принципом виступає принцип аналіз ризику. Він передбачає, що для забезпечення високого ступеня захисту життя та здоров'я людини харчове законодавство має ґрунтуватися на системі аналізу ризику. Під аналізом ризику розуміють процес, що складається із трьох взаємопов'язаних етапів: оцінки ризиків, управління ризиками та інформування про ризики.

Під оцінкою ризиків розуміється науковий процес, що охоплює виявлення небезпек, їх характеристику, оцінку прояву, і навіть характеристику ризиків. Управління ризиками полягає в тому, щоб під час консультації із заінтересованими сторонами зважити всі «за» та «проти» всіляких рішень, врахувати оцінку ризиків та за необхідності вибрати належні превентивні та контрольні заходи. І, нарешті, інформування про ризики – це інтерактивний обмін інформацією та думками про небезпеки та ризики між суб'єктами, відповідальними за оцінку та управління ризиками, споживачами, підприємствами харчової промисловості, науковими колами та іншими заінтересованими сторонами.

Незважаючи на певну синонімічність термінів «ризик» та «небезпека» в українській мові, Регламент № 178/2002 визначає поняття ризику як ймовірність та серйозність згубних наслідків для здоров'я через наявність небезпеки, а небезпеки – як біологічний, хімічний чи фізичний агент, присутній у їжі чи кормах і здатний мати згубні наслідки здоров'я, чи стан цих продуктів чи кормів, здатне мати аналогічні наслідки.

Наступним є принципи перестороги. В окремих випадках, коли згідно з наявною інформацією встановлено можливість шкідливого впливу на здоров'я, але науковими даними це ще не підтверджено, можуть бути вжиті тимчасові заходи щодо

управління ризиком до надходження подальшої наукової інформації для проведення більш широкої оцінки такого ризику. Однак такі заходи мають бути пропорційними і не обмежувати торгівлю більше, ніж це необхідно для досягнення цілей регламенту. Ці заходи слід переглянути в розумний термін, виходячи з характеру встановленого ризику.

Принцип захисту прав споживачів передбачає, що харчове законодавство ЄС спрямоване на захист інтересів споживачів та надання їм можливості робити компетентний вибір щодо споживаних харчових продуктів.

При цьому слід запобігти: шахрайській практиці; підробці продовольчих товарів та будь-якій іншій практиці, здатній ввести споживача в оману.

Останнім із базових є принцип прозорості. У Регламенті ЄС № 178/2002 наголошується на важливій ролі громадськості, неурядових організацій, галузевих об'єднань. Регламент встановлює, що в період розробки, оцінки та можливого перегляду харчового законодавства повинні в обов'язковому порядку проводитися відкриті консультації з громадськістю (безпосередньо чи через представницькі організації), крім випадків, коли невідкладність питання дозволяє зробити це. Крім того, якщо існують достатні підстави підозрювати, що харчовий продукт чи корм може становити ризик для здоров'я, державні органи в залежності від характеру, серйозності та масштабів ризику вживають належних заходів щодо інформування населення про це. Вони надають якомога повніший опис продукту або корму, ризику, який він може представляти, та заходів, які вживаються або найближчим часом будуть вжиті для запобігання, скорочення або усунення такого ризику.

Однією з найважливіших вимог продовольчого права ЄС є заборона на введення в обіг небезпечних продуктів харчування (ст. 14 Регламенту ЄС № 178/2002). Харчові продукти вважаються небезпечними в тому випадку, якщо вони шкідливі для здоров'я та/або непридатні для споживання людиною.

Для того, щоб визначити, чи є харчовий продукт небезпечним, враховуються: нормальні умови використання харчового продукту споживачем та на кожному етапі виробництва, переробки та збуту, а також надана споживачеві інформація, у тому числі та, що міститься на етикетці або інша зазвичай наявна у споживача щодо запобігання шкідливим наслідкам, властивим певному продукту або певній категорії продуктів.

Щоб встановити, чи продукт шкідливий для здоров'я, враховуються: можлива негайна та/або тимчасова та/або тривала дія харчового продукту на здоров'я не тільки споживача, а й на наступні покоління; можливий кумулятивний токсичний вплив; особлива медико-санітарна сприйнятливість, пов'язана зі станом здоров'я певної групи споживачів, якщо продукт призначений для цієї групи споживачів.

При вирішенні питання, чи є харчовий продукт непридатним для споживання людиною в їжу, слід враховувати, чи став цей продукт непридатний для споживання через забруднення (зовнішнє або інше походження) або внаслідок гниття, псування або розкладання.

Важливо, що й небезпечний харчовий продукт входить до складу партії товарів, що належать до однієї і тієї ж категорії або відповідних однаковому опису. У такому разі всі вироби цієї партії також вважаються небезпечними, крім випадків, коли детальна оцінка покаже відсутність доказів небезпеки решти партії.

Крім того, продовольче право ЄС забороняє розміщення на ринку або виготовлення тварин небезпечними кормами. Корми вважаються небезпечними, якщо вони: завдають шкоди здоров'ю тварин чи людей; роблять продукти, що виробляються з тварин, небезпечними для споживання в їжу.

Вся партія таких кормових засобів буде визнана небезпечною, якщо в ній виявлено частину кормів, які не відповідають встановленим вимогам.

У Європейському Союзі обов'язок щодо забезпечення відповідності харчових продуктів та кормів вимогам харчового законодавства та контролю за дотриманням цих вимог покладено не на державні органи, а на самих юридичних осіб та індивідуальних підприємців, які здійснюють виробництво та реалізацію харчових продуктів та кормів (так званих операторів харчового бізнесу).

Серед основних обов'язків операторів харчового бізнесу Регламент ЄС № 178/2002 вказав на забезпечення ними простежуваності на всіх стадіях виробництва, переробки та збуту харчових продуктів та кормів.

Під простежуваністю розуміється здатність на всіх етапах виробництва, переробки та збуту відстежити історію руху харчових продуктів і кормів, а також тварин для отримання харчових продуктів та інших речовин, які призначені або передбачається, що призначені для переробки в харчовому продукті або кормовому засобі.

Регламент ЄС № 178/2002 вимагає, що оператори харчового бізнесу повинні бути здатні надати компетентним органам інформацію про кожну особу, від якої вони отримали харчовий продукт, кормовий засіб, тварину, що служить для отримання харчового продукту, або іншу речовину, а також про кожну особу, кому вони здійснили постачання. Оператори повинні мати у своєму розпорядженні системи та процедури документування, які забезпечують можливість надавати відповідну інформацію компетентним органам на їхню вимогу. Також передбачено, що харчові продукти або корми, що знаходяться в обігу на території ЄС, мають бути позначені або марковані за допомогою необхідної інформації для полегшення простежуваності.

Таким чином, питання вживання чи невживання продуктів харчування за умови належної поінформованості є правом повнолітньої та дієздатної особи.

Кожен повинен бути забезпечена вільним доступом до інформації щодо характеру використаних харчових добавок, тому що деякі з них можуть не відповідати «харчовому статусу» особи (наприклад, можуть викликати алергію або звикання). Крім того, особа повинна бути поінформована про реальний статус тієї чи іншої споживної речовини (деякі продукти харчування розповсюджуються у торговельній мережі, у тому числі й у медпунктах, аптеках у вигляді лікарських препаратів, наприклад балізами).

Висновки та пропозиції дослідження. В умовах оголошеного політичного курсу на європейську інтеграцію на перше місце виходять питання здійснення імплементації вимог європейського законодавства у частині забезпечення безпеки продуктів харчування та продовольчої сировини. Мова йде про

дотримання вимог європейського правового консенсусу. Європейський консенсус у сфері забезпечення екологічної безпеки в цілому та права на безпеку харчових продуктів зокрема, насамперед визначається на двох рівнях. По-перше, його можна визначити на рівні правил, під якими мають на увазі конкретні імплементаційні заходи, що вживаються для реалізації правового принципу в конкретній системі. А по-друге, на рівні відповідної системи базових принципів організаційно-управлінського та правового характеру. Такими принципами виступають: принцип аналізу ризиків, прозорості, відстежуваності, принцип захисту прав споживачів. Водночас, для розуміння інституційних чинників формування системи регіональної екологічної безпеки в межах Європейського Союзу необхідно використати відповідну методологічну базу. Такою базою є комплексне правове регулювання здійснення права на безпеку харчових продуктів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%B> (дата звернення: 15.021.2022).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.021.2022).
3. Про встановлення загальних принципів і вимог законодавства про харчові продукти, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів і встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпекою харчових продуктів: Регламент (ЄС) Європейського Парламенту і Ради № 178/2002 від 28.01.2002. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: http://old.vet.gov.ua/int-coop/EU_requirement. (дата звернення: 15.021.2022)
4. Храмов В.О. Безпека. *Юридична енциклопедія*. К.: Українська енциклопедія, 1998. Т.1. С.207.
5. Дзліев М.И., Потрубач Н.Н. Основы обеспечения безопасности жизнедеятельности: Курс лекций. М., 1996. 185 с.
6. Нижник Н.Р., Ситник Г.П., Білоус В.Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): Навчальний посібник. – Ірпінь, 2000. 304 с.
7. Кондрашов Б.П. Общественная безопасность и административно-правовые средства её обеспечения. М.: Щит, 1998. 296 с.
8. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: Навч. та науково-практ. посібник. К.: Знання-Прес, 2002. 331 с.
9. Кодекс Цивільного захисту України: від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>. (дата звернення: 15.021.2022).
10. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 року. *Відомості ВРУ* від 08.05.1998 1998 р. № 19. ст. 98.
11. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України від 6 вересня 2005 року. *Відомості ВРУ*. 2005. № 50. ст. 2612.
12. Про вилучення з обігу, переробку і утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14 січня 2000 року. *Відомості ВРУ*. 2000. № 12. Ст.95
13. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: Постанова КМУ від 2 вересня 2015 р. № 667. *Офіційний вісник України* 2015 р. № 73. ст. 44.